

Maria Cassel
Miljöstrateg
08-124 571 00
Maria.Cassel@ekero.se

PM - Introduktion till strandskyddslagstiftningen

Dnr KS18/157-160

Strandskydd är normalt 100 meter från strandkanten, både på land och i vattenområdet. Länsstyrelsen kan utöka strandskyddet upp till 300 meter, om det behövs för att säkerställa något av strandskyddets syften. Reglerna finns i 7 kap. 13–18 §§ miljöbalken (MB).

Inom ett strandskyddat område får man inte bygga nya byggnader. Man får inte heller ändra byggnaders användning om det hindrar allmänheten från att vara i området. Det finns fler åtgärder som inte är tillåtna, till exempel att anlägga bryggor, sätta upp staket, schakta eller fälla träd. Ekonomibygnader och anordningar som behövs för jordbruk, fiske, skogsbruk eller renskötsel är undantagna från förbudet, om de måste ligga inom strandskyddat område för sin funktions skull. Dispens kan beviljas om det finns särskilda skäl.

Om det finns särskilda skäl och om intresset av att detaljplanera ett område väger tyngre än strandskydd, kan en kommun även upphäva strandskyddet för ett område när en detaljplan antas. De särskilda skäl som gäller för att upphäva strandskydd genom en detaljplan är samma som för att bevilja en dispens, det vill säga att området är:

- är ianspråktaget på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften,
- är väl avskilt från stranden av till exempel en större väg eller järnväg,
- behövs för en anläggning som måste ligga vid vatten och behovet inte kan tillgodoses utanför området,
- behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området,
- behöver användas för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför strandskyddsområdet,
- behöver användas för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse.

Om platsen ligger inom ett utpekat område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, ett så kallat LIS-område, kan du få dispens om det du vill göra:

- bidrar till utvecklingen av landsbygden, eller
- är att bygga ett enstaka en- eller tvåbostadshus i anslutning till befintliga bostadshus.

Det är inte tillåtet att upphäva eller ge dispens från strandskyddet, för den del av stranden som behövs för att allmänheten ska kunna passera mellan strandlinjen och de planerade byggnaderna eller anläggningarna. Avsikten med den fria passagen är att strandskyddets syften ska kunna tillgodoses inom denna del av stranden. Kravet på fri passage gäller dock inte om byggnaderna eller anläggningarna för sin funktion måste ligga vid vattnet.

Länsstyrelsen kan upphäva strandskyddet i enskilda fall, om det är uppenbart att området saknar betydelse för att tillgodose strandskyddets syften. Länsstyrelsen kan även upphäva strandskyddet vid små sjöar och vattendrag om området har liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften.

I ungefär hälften av länen finns gamla beslut om generella undantag från strandskyddet, vilket betyder att till exempel små vattendrag, diken, små sjöar eller dammar inte omfattas av strandskydd. Den typen av generella beslut går inte att fatta med stöd av nu gällande lagstiftning men de gamla besluten gäller i allmänhet fortfarande. Det bidrar till att strandskyddets omfattning skiljer sig i hög grad mellan olika län.

Syftet med strandskydd

Strandskyddet infördes på 50-talet eftersom tillgången till stränderna på vissa platser höll på att försvinna på grund av ett ökat byggande. Strandskyddet gällde då bara i de områden som länsstyrelsen hade beslutat. År 1975 infördes det generella strandskydd som vi har i dag och som omfattar alla kuster, sjöar och vattendrag.

Strandskyddets ursprungliga syfte var att trygga tillgången till platser för bad och friluftsliv för allmänheten. År 1994 utvidgades strandskyddets syfte till att även ge långsiktigt skydd för djurlivet och växtlivet, eftersom stränderna har stora naturvärden och stor betydelse för den biologiska mångfalden.

Ny strandsskyddslagstiftning

Under 2009 och 2010 trädde nya bestämmelser om strandskydd i kraft i syfte att uppnå en mer enhetlig rättstillämpning. Ändringarna gällde bland annat förutsättningarna för att upphäva eller ge dispens från strandskyddet och lämna fri passage närmast strandlinjen.

Ändringarna syftade också till att främja utvecklingen i landsbygdsområden med god tillgång till stränder, genom att kommunerna i sin översiktsplan kan peka ut LIS-områden. Enligt förarbetena var syftet att stimulera den lokala och regionala utvecklingen i områden som har god tillgång till fria strandområden och där en viss byggnation kan ske utan att strandskyddets syften åsidosätts. Behovet av att stimulera en sådan utveckling ska främst finnas i landsbygdsområden som inte är belägna i närheten av stora tätorter. Avsikten är att främja utvecklingen av landsbygden i de delar av landet där bebyggelsestrycket är lågt och stränderna inte har exploaterats i hög grad.

I de delar av de tre storstadsområdena som karaktäriseras av tätbebyggelse och i andra större tätortsområden, bl.a. länscentra, där det inte finns god tillgång till orörda stränder bör det

inte vara möjligt att redovisa LIS-områden enligt förarbetena. I sådana områden bör en tillämpning av reglerna inte heller stämma överens med syftet att bidra till utvecklingen av landsbygden. Däremot bör det vara möjligt att i och i närheten av andra tätorter peka ut LIS-områden, om det inte förhindrar att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt.

Med åtgärder som främjar landsbygdsutvecklingen avses, enligt förarbetena, sådana åtgärder som långsiktigt kan antas ge positiva sysselsättningseffekter och som kan bidra till att upprätthålla serviceunderlaget på landsbygden. Sådana situationer kan exempelvis uppstå i samband med etablering av en turistanläggning för en verksamhet där tillgång till stränder är en förutsättning eller åtminstone en avsevärd fördel. Det kan även tänkas handla om tillkomst av bostäder för permanent- och fritidsboende i syfte att upprätthålla ett ekonomiskt och personellt underlag för olika former av kommersiell och offentlig service.

Av ett av kriterierna framgår att det i och i närheten av tätorter ska vara fråga om områden som endast har en liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften. Samma begränsning bör gälla för Vätern, Vättern, Mälaren [...], om det råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse i området. Avsikten är främst att begränsa möjligheterna att tillämpa reglerna i områden där det råder ett fortsatt högt bebyggelsestryck eller där strandskyddsvärdena är särskilt höga. De angivna områdena är inte undantagna från regleringen men en restriktivare syn än vanligt bör gälla. I de områden vid de angivna sjöarna där det *inte* råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse gäller inte denna begränsning utan i stället det grundläggande kravet om att ett område ska vara av ett sådant slag och ha en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt.

När det gäller områden i och i närheten av tätorter är det enligt förarbetena naturligt att tillämpningen kommer att variera. Hur stort utrymmet är att redovisa områden i närheten av en tätort får bedömas utifrån hur stor del av de tätortsnära strandområdena i kommunen som redan har exploaterats, med beaktande av förutsättningarna även i angränsande kommuner. En något mindre restriktiv bedömning bör gälla i större tätortsområden där det finns god tillgång till orörda stränder.

Strandskyddsdelegationen

Under 2013 tillsatte regeringen en delegation med uppdrag att bilda en nationell arena för samverkan, erfarenhetsutbyte och dialog kring tillämpningen av strandskyddsreglerna. Uppdraget slutredovisades till regeringen i ett betänkande år 2015.

I delegationens slutbetänkande konstateras bland annat att LIS-reglerna kan ge avsedda lättnader och skapa förutsättningar för attraktivt boende och lokalt entreprenörskap. Delegationen identifierar även svårigheter med LIS-reglerna och deras tillämpning. De geografiska begränsningarna för var LIS-verktyget får användas beskrivs som förhållandevis svepande. Delegationen anser att det kan finnas områden där LIS-verktyget inte får användas, men där de lokala förutsättningarna i övrigt överensstämmer med motiven till lättnader genom LIS och att en geografisk begränsning av LIS kan vara motiverat, men i högre grad bör beakta platsspecifika förutsättningar.

Strandskyddsdelegationen lyfter problemet att det är svårt att i översiktsplaneringen förutse var landsbygdsutveckling i form av småföretagande och lokalt engagemang kommer uppstå, att LIS-verktyget då kan upplevas som allt för stelbent. Delegationen skriver också om möjligheten att använda LIS som skäl för dispens även utanför i översiktsplanen utpekade LIS-områden. Att som komplement kunna använda LIS även utan föregående fysisk planering anges innebära ökad flexibilitet. De framför även att begränsningen att enstaka bostadshus inom LIS-områden endast får uppföras upp till 200 meter från befintliga hus kan vara mer relevant i mer bebyggda landsbygder och mindre relevant i glesbygder med många och stora obebyggda ytor.

Förslag på ändringar av reglerna för LIS

Naturvårdsverket fick i mars 2017 i uppdrag av regeringen att se över LIS-reglerna i syfte att föreslå ändringar att ytterligare främja landsbygdsutveckling i områden med god tillgång till stränder, utan att de värden som strandskyddet långsiktigt syftar till att skydda äventyras. Naturvårdsverket lämnade förslag på ändringar av reglerna om landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) i miljöbalken och plan- och bygglagen (2010:900) den 28 augusti 2017. Förslagen är nu ute på remiss. Förslagen innebär vissa förändringar vad gäller de bedömningsgrunder som ska ligga till grund för vad som kan vara ett LIS-område.

Förslag till vidare läsning

Prop. 2008/09:119, Strandskyddet och utvecklingen av landsbygden

Boverket och Naturvårdsverket, 2013, Strandskydd - Redovisning av ett regeringsuppdrag - En utvärdering och översyn av utfall och tillämpning av de nya strandskyddsreglerna, med rättelseblad

Prop. 2013/14:214, Strandskyddet vid små sjöar och vattendrag

Strandskyddsdelegationen, 2015, Strandskyddet i praktiken - Slutrapport från Strandskyddsdelegationen nationell arena för samverkan, SOU 2015:108

Naturvårdsverket, 2017, Uppdrag att se över och föreslå ändringar i reglerna om landsbygdsutveckling i strandnära läge

Naturvårdsverket, 2012, Strandskydd – en vägledning för planering och prövning, Handbok 2009:4, Utgåva 2

Föreslagen lagstiftning

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
18 d § Som särskilda skäl vid prövningen av en fråga om upphävande av eller dispens från strandskyddet inom ett område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen får man också beakta om ett strandnära läge för en byggnad, verksamhet, anläggning eller åtgärd bidrar till utvecklingen av landsbygden.	18 d § Som särskilda skäl vid prövningen av en fråga om upphävande av eller dispens från strandskyddet inom ett område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen får man också beakta om ett strandnära läge för en byggnad, verksamhet, anläggning eller åtgärd <u>kan antas bidra till eller upprätthålla</u> utvecklingen av landsbygden.
Om prövningen gäller en dispens för att uppföra enstaka en- eller tvåbostadshus med tillhörande komplementbyggnader och andra åtgärder får man i stället beakta om huset eller husen avses att uppföras i anslutning till ett befintligt bostadshus.	Om prövningen gäller en dispens för att uppföra enstaka en- eller tvåbostadshus med tillhörande komplementbyggnader och andra åtgärder får man <u>även</u> beakta om huset eller husen avses att uppföras <u>med närhet till</u> ett befintligt bostadshus.
18 e § Med område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen avses vid tillämpningen av 18 d § ett område som 1. är lämpligt för utvecklingen av landsbygden, 2. är av ett sådant slag och har en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt, 3. endast har en liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften, a) i eller i närheten av tätorter, d) vid Vänern, Vättern, Mälaren, Siljan, Orsasjön, Skattungen, Oresjön eller Oreälven mellan Orsasjön och Skattungen, om det råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse i området, och 4. inte är ett kust- eller kustskärgårdsområde från gränsen mot Norge till Forsmark, utmed Ölands kust eller i Ångermanland från Klockestrand vid Ångermanälven till Skataudden vid Näskefjärden.	18 e § Med område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen avses vid tillämpningen av 18 d § ett område som 1. är lämpligt för utvecklingen av landsbygden <u>och</u> 2. är av ett sådant slag och har en <u>sådan</u> omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt. Områden enligt första stycket får endast ha en liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften, a) i eller i närheten av <u>större</u> tätorter, b) i ett kust- eller kustskärgårdsområde från Forsmark till Klockestrand vid Ångermanälven eller från Skataudden vid Näskefjärden till gränsen mot Finland, c) på Gotland, eller d) vid Vänern, Vättern, Mälaren, Siljan, Orsasjön, Skattungen, Oresjön eller Oreälven mellan Orsasjön och Skattungen, om det råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse i området. Områden enligt första stycket får inte avse ett kust- eller kustskärgårdsområde från gränsen mot Norge till Forsmark, utmed Ölands kust eller i Ångermanland från Klockestrand vid Ångermanälven till Skatudden vid Näskefjärden.
En översiktsplan enligt 3 kap. 1 § plan- och bygglagen (2010:900) ska ge vägledning vid bedömningen av om en plats ligger inom ett sådant område som avses i första stycket. Översiktsplanen är inte bindande.	En översiktsplan enligt 3 kap. 1 § plan och bygglagen (2010:900) ska ge vägledning vid bedömningen av om en plats ligger inom ett sådant område som avses i första stycket. Översiktsplanen är inte bindande.

